

תוכן

2.....	מבוא	1
3.....	סקירת ספרות	2
3.....	אחריות תאגידית - רקע היסטורי ומושגי יסוד	2.1
4.....	סיבות לגישה החדשה של אחריות תאגידית	2.2
5.....	מודל בעלי העניין	2.3
7.....	מהותה של אחריות חברתית בתאגידים	2.4
8.....	גופי בקרה לנושא אחריות תאגידית	2.5
8.....	סקירת שלושה נושאים מרכזיים באחריות תאגידית	3
8.....	שמירה על הסביבה	3.1
8.....	רקע	3.1.1
9.....	מושגים ופעילויות בתחום הגנה על הסביבה	3.1.2
10.....	אתיקה עסקית בארגון	3.2
10.....	מבוא	3.2.1
11.....	רקע היסטורי	3.2.2
11.....	הסביבה הרגולטורית	3.2.3
12.....	חשיבותו של הקוד האתי בארגון	3.2.4
13.....	שרשרת אספקה	3.3
13.....	רקע	3.3.1
14.....	יישום שרשרת אספקה כחלק מהאחריות התאגידית	3.3.2
15.....	סקירת תחום בתעשייה	4
15.....	מבוא	4.1
16.....	סקירת הדוחות	4.2
18.....	הבדלים בין החברות המדווחות	4.3
19.....	דיון בממצאים	5
20.....	סיכום ומסקנות	6
21.....	ביבליוגרפיה	7

1 מבוא

"אחריותו החברתית של תאגיד היא להגדיל את רווחיו" כך כתב מילטון פרידמן בשנת 1970

(Friedman, 1970; בתוך: וייס ווינר, 2010). תפישה זו הייתה מקובלת עד כה בעולם הכלכלה והעסקים, אולם בעידן הגלובליזציה אין עוד מחלוקת על כך שכוחם של תאגידים אינו מתבטא רק בעוצמה כלכלית, שלעיתים עולה על זו של מדינות וכי הוא מתורגם לעיתים גם לעוצמה פוליטית-תרבותית-חברתית, המה שמכונה כיום "עוצמה תאגידית" (וייס ווינר, 2010). חלק מהפעילות התאגידית מתבטא באימוץ מודלים של רגולציה עצמית, בין היתר באמצעות הנהגת "קוד התנהגות אתי", שהתאגיד מפרסם באופן וולונטארי. בדרך כלל עוסקים הקודים האתיים בתרבות הארגונית ובהצהרות בדבר מחויבות התאגיד, מנהליו, עובדיו וספקיו, לכבד נורמות התנהגות בסיסיות של התחשבות במחזיקי עניין, ובכלל זה זכויות עובדים בסיסיות; בין הזכויות הללו ניתן למנות את האיסור על העסקת ילדים או עובדים בכפייה, הימנעות מאפליה ומהטרדה, ושמירה על חופש ההתאגדות של העובדים (אמנת ארגון העבודה הבינלאומי, 1998). קודים וולונטאריים אלו עשויים לכלול גם התחייבות לשמירה על איכות הסביבה, על זכויות אדם, על שקיפות ארגונית ועל מחויבות לקידום זכויות חברתיות. תאגידים רבים מפרסמים את פעילותם זו בדו"ח אחריות תאגידית, על-פי הנחיות בינלאומיות מקובלות. הקושי העיקרי עם פרקטיקה זו, לפיה התאגיד נוטל על עצמו באופן וולונטארי לעמוד בסטנדרטים מסוימים של התנהגות הוא כפול. בעבודה זאת ייסקרו בשלב ראשון הרקע וההיסטוריה להיווצרות נושא האחריות התאגידית והסיבות להיווצרות הנושא הנוגעות בעיקר לשינויים בכלכלה העולמית, התפתחות התקשורת המידית שבה לא ניתן להסתיר פעילויות הנוגדות חוקים ואמנות, הביקורת ההולכת וגוברת על כוחם של התאגידים וההפנמה של החשיבות בנושא ההגנה על הסביבה. בנוסף לכך הבינו גם בתאגידים הרב לאומיים הגדולים כי דרך נושא זה יוכלו לזכות להערכת ואמון הציבור. העבודה סוקרת בנוסף את מודל בעלי העניין המשקף בעלי אינטרסים מגוונים. שלא כמו במודלים הכלכליים המסורתיים בעלי אינטרסים אלו אינם רק ממניעים כספיים אלא ממניעים הומניטריים, תחיקתיים ועוד וכללים, מעבר לבעלי המניות את הציבור, רשויות החוק והרגולטוריקה, ספקים ולקוחות, קבוצות בעלי עניין בתחום הסביבתי ובתחום זכויות האדם. המודל מגדיר מערכת יחסים שקופה ואחראית מצד הארגון לבעלי עניין אלו. כמו כן ייסקרו הכלים והחברות המאפשרים בחינה בדיקה של חברות לפי אחריות תאגידית. לאחר מכן ייסקרו בהרחבה שלושה תחומים מנושאי האחריות התאגידית – הקוד האתי, אחריות סביבתית ושרשרת האספקה.

בחלקה השלישי של העבודה ייסקרו שישה דוחות אחריות תאגידית מהשנים האחרונות, שלוש חברות ישראליות ("טבע", כ"ל, "רוש ישראל) ושלוש תאגידים בינלאומיים (Shell, Premier Oil, Votorantim) כולל בחינה חלק מהמרכיבים העיקריים של האחריות התאגידית כפי שהם משתקפים בדוחות אלו ונסיון לעמוד על ההבדלים בין החברות, בעיקר דרך הצורה בה הן מנסות למתג עצמן באמצעות דוחות אלו. בפרק הדיון יבוצע דיון וסיכום לנושא ובעיקר בחינה של הנושאים הבעייתיים והסרים בדוחות האחריות התאגידית והאם בכלל מטרותם יותר שיווקית מאשר דיווח אמת.

2 סקירת ספרות

2.1 אחריות תאגידית - רקע היסטורי ומושגי יסוד

המושג אחריות תאגידית מקפל בתוכו משמעויות רבות. במשמעותו המילונית, פירושו של מושג זה, כפי שהוא מבואר במילון העברי המקוון¹ רב מילים¹ הינו: מכלול ההתנהלות הנאותה של תאגיד ברמה החברתית (מעורבות בקהילה), ברמה הסביבתית (שמירה על איכות הסביבה) וברמה האתית (הקפדה על סביבת עבודה הוגנת לכלל העובדים אי יכולתן של ממשלות לתת מענה לצרכים המגוונים של הפרט, קוצר ידה של הרגולציה הפורמאלית, צבירת עושר באמצעות עסקים, היווצרותם של פערים חברתיים, התגברות קולה של החברה האזרחית, תהליכי הגלובליזציה והתפתחותם של מושגים בזכויות אדם ואזרח, קיימות, אחריות חברתית וציבורית - כל אלה לא רק חידדו את הדילמות, אלא אף היוו תמריצים למציאת מענים. החיפוש אחר המענה היה לתהליך ששותפים לו כל הגורמים בחברה, בממשל ובעסקים. המשברים הכלכליים שהתרגשו על העולם במרוצת השנים ובפרט בעשורים האחרונים, העצימו את הצורך בשיתוף פעולה בין מגזרי שבו טמון המפתח להמשכיותו והצלחתו של תהליך זה לטובת כל החברה. המושג אחריות חברתית של עסקים ויישומו ישתמע איפוא לפנים רבות, כי הוא נגזר מתפיסת העולם והתרבות הפוליטית-החברתית-הכלכלית בכל מדינה והמפגש הגלובאלי בין תפיסות אלה (לימור, 2010).

המדינה שהשליטה את חוקיה בשווקים המקומיים והתוותה את גבולות פעולתם של ארגונים כלכליים בתחומיה, מתקשה לעמוד בפני לחצם של תאגידים בינלאומיים (מילטון, 2002). המושג אחריות תאגידית וכל תתי המושגים המסונפים אליו הלך וקנה לו שביטה בעיקר בעת הנוכחית. השימוש במושג זה הולך ונעשה רווח יותר, ככל שהתהליכים המגלמים אותו תופסים תאוצה באג'נדה של החברות והתאגידים הגדולים כמו גם בסדר היום הציבורי. גם במישור המשפטי, עומדת כיום בפני התאגידים השונים, כך על-פי חוק החברות הישראלי החדש אשר נכנס לתוקפו כבר בשנת 1999, האפשרות להפעיל שיקולים נוספים מעבר לשיקול

¹ מילון 'רב מילים' המקוון באתר: <http://www.ravmilim.co.il>